

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

תניינא

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל

דברי חיזוק והתעוררות

בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר

שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה

פרשת תרומה

ירושלים עיה"ק תוכב"א

תש"פ לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו בשנת תשמ"ו בירושלים ת"ו. ואם שגיתי, איתי תלין משוגתי. ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים הי"ו, כי כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמרים על פרשת השבוע, ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת", אשר רובם רואים אור לראשונה כאן בס"ד.

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה

במייל: 8542164@gmeil.com

ניתן להשיג את החוברות
בנקודות המכירה
של י. בלוי בבתי הכנסת

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר

הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות
ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת תרומה

מפתח העניינים

החשיבות ללמוד את פרשיות השבוע האלו עם פירוש רש"י / מי שמתאמץ ללמוד את הפרשיות האלו כדבעי זוכה ונוטל שכר כולם / מעלת המחדש חידושי תורה בשבת קדש / האדם מכוון כנגד חלקי המשכן / הראש הוא העיקר, והוא המשכן לחכמה / רחמנא לבא בעי / כל אחד יכול לבנות או להחריב את המקדש / ארון הברית - לכולם יש חלק בתורה

מפתח חידושי תורה

א. בענין איסור הסרת בדי הארון..... יח
ב. בענין כפרת מזבח הנחשת וכפרת הציץ..... יט

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמות

מסעודה בת חסיבה	אליהו מאיר בן סימי	יפה בת עליה
שמעון בן עליה	יוסף בן אסתר	פיבי בת חסיבה
מסעוד בן אסתר	סימי בת חנה	מורגלית בת סימי
יצחק שלום בן צ'לחה חנה	שולמית בת כחילה רחל	יעקב בן עליה
	תנצב"ה	

ג'ליון זה מוקדש לעילוי נשמות ר' יצחק אריה סימן טוב בן רבקה ז"ל

החשיבות ללמוד את פרשיות השבוע האלו עם פירוש רש"י

בעזרת ה' יתברך נראה לעיניי בכמה ענינים בפרשתנו, פרשת תרומה, אולם נקדים הקדמה יסודית הנצרכת לפרשה הזו והפרשות הבאות אחריה.

בדברי רבותינו אנחנו מוצאים הרבה דימויים למה האדם צריך להיות דומה. התנא באבות אומר (פ"ה מ"ב) שהאדם צריך להיות עז כנמר, קל כנשר רץ כצבי וגבור כאריא. ויש לדקדק בלשון התנא, שלא אמר עוד דימוי, שיהיה האדם ישן כדוב.. מה היא שינת הדוב? - ידוע מחכמי הטבע שהדוב ישן חורף שלם. יש לשאול, איך זה יכול להיות שהוא ישן חורף שלם? אבל באמת זו לא קושיא, שהרי יש גם בני אדם כאלו.. כמו שרואים. מכל מקום, לדוב הוא לא דימה את האדם.

ובמסכת סנהדרין (צו). מצאנו שאומרים רבותינו על האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, שהם 'רצו לפני כסוס'. אבותינו עבדו את ה' במסירות נפש, בלי הרף וללא הפוגה, בכל רמ"ח איבריהם ושס"ה גידיהם, כמו סוס שאין לו מנוחה.

במה דברים אמורים? - כשאנחנו עוסקים בפרשיות הללו, יש אנשים שנכנסים לתנומה תרדמה ושינה. בספר בראשית כל אחד לומד את הפרשיות ומטה אוזן לקריאת התורה. למה? - כי זה מעניין, כל מה שהיה עם האבות, כל מה שהיה בדור המבול, כל הרמאות של לבן וכן הלאה. אחרי זה מגיעים לספר שמות, ואז בחצי הראשון הוא ער, למה? - מצרים מקבלים מכות, והוא שמח.. מכת דם, מכת צפרדע, וכן הלאה. וכשמגיעים למה שהתורה מספרת שהטביעו אותם בים כולו שיש ושמה, אפילו אומר שירה.. אבל אחר כך מגיעה פרשת תרומה והלאה פרשיות תצוה ויקהל ופקודי, ואין צריך לומר ספר ויקרא, ואז הולך האדם וישן כמו דב.. ישן עד שיבוא ספר דברים. למה? - כי אומר לעצמו, מה אני מבין בכל זה? אני קורא בפרשה על המשכן ועל הכלים, על שמן למאור ועל תולעת השני, אין לי מושג מה זה כל הדברים האלו, וזה לא מעניין אותי.

וזו היא טעות גדולה. אין לנו חילוקים בתורה, שאדם יוכל לומר פרשה זו חביבה עלי ופרשה זו אינה חביבה עלי. כל התורה כולה וכל הפרשיות כולם מפי הגבורה שמענום, ואין הפרש

א. ומסיים התנא: לעשות רצון אביך שבשמים. ולכאורה הרי זה פשוט ולמה הוסיף זאת התנא? - אלא שאנחנו מכירים הרבה שהם באמת עוים כנמר וגבורים כארי, אבל הם משתמשים בזה כדי לטרוף את החברים שלהם.. ולא בשביל לעשות רצון אביהם שבשמים. אדרבה, במה שקשור לעבודת ה' הם יכולים להיות עצלים שאין כדוגמתם, וכמו שלימד אותנו הרמח"ל (עיין מסילת ישרים פרק חמישי) שיש אנשים שהם כאילו עשויים מאבן, וכל פעולה וכל עשייה לדבר מצוה קשה עליהם וכמו מעשה ניסים היא. ולזה אמר התנא והדגיש, תהיה עז כנמר, תהיה גבור כארי, אבל לצורך מה? - לעשות רצון אביך שבשמים!

בין הפרשיות. את כולם צריכים ללמוד. ואמנם אני לא אומר שצריך ללמוד את הפרשיות האלו עם ברייתא דמלאכת המשכן, שזה קשה לנו לפי ערכנו, אבל עדיין לכל הפחות צריך כל אחד ללמוד את הפרשה עם פירוש רש"י.

ללמוד את הפרשה עם פירוש רש"י, כולנו מסוגלים. אבל לא שיהיה אדם קורא את פירוש רש"י כמו שקורא שנים מקרא ואחד תרגום, בריהטא ובמרוצה בלי להבין כלום, אלא אדרבה, ילמד את הפירוש של רש"י מתון מתון, והרבה הרבה אוצרות יש בפירוש רש"י על התורה, בכל מכל כל.

פעם באו אל החזון איש זצ"ל ואמרו לו שרוצים ללמוד באיזה בית ספר ספר פדגוגי, ספר חינוכי. אמר החזון איש, איני מבין למה צריך להכניס ספר שכזה וללמוד חכמה זרה, וכי מה חסר בפירוש רש"י על התורה? והראה להם החזון איש כמה פירושים וכמה עצות חינוכיות מופלאות שטמונות ונמצאות בפירוש רש"י. ובאמת אם אדם לומד בקביעות את פירוש רש"י לאט לאט נפקחות עיניו ומתגלות לו חדרי חדרים בתורתו.

וחוץ מעצם הביאור בפסוקים שאדם מרוויח כשלומד עם הפרשה עם רש"י, עוד יש הבטחה מיוחדת למי שרגיל בפירוש רש"י. בספר דברי יצחק (דף לב.) מביא ששמע וקיבל מגדולי עולם וקדושי עליון, שרש"י אמר שאדם שיקבל על עצמו ללמוד בכל שבוע את הפרשה עם הפירוש שלו, חוק ולא יעבור מדי שבת בשבתו, אחר אריכות ימיו ושנותיו ישב במתיבתא שלו. זה לא דבר של מה בכך, שאדם ישב במחיצתו של רש"י במתיבתא דרקייעא, ואשרי הזוכה לכך.¹

מי שמתאמץ ללמוד את הפרשיות האלו כדבעי זוכה ונוטל שכר כולם

הגמרא אומרת במסכת שבת (דף קנה:) "אמר רב פפא, לית דעניא מכלבא ולית דעתירא מחזירא". כלומר, אין לך מי שיותר עשיר מהחזיר, ואין לך יותר עני מהכלב. והנה,

ב. זה מדרש מיוחד ובפני עצמו. כמו שיש מדרשי הלכה, תורת כהנים וספרי, ויש מדרשי אגדה, מדרש רבה ומדרש תנחומא, יש גם מדרש מיוחד על הפרשיות האלו, שנקרא ברייתא דמלאכת המשכן. ושם התנאים הקדושים דורשים את הפסוקים ומבארים את כל מעשי המשכן, ורש"י מביא את זה הרבה בפרשיות האלו.

ג. ושמעתי מאנשי ירושלים מעשה שהיה לפני עשרים שנה או יותר, שנסעו מיישיבה בירושלים כמה בחורים למירון, ול"ע היתה תאונה ונהרגו בה כמה בחורים. לאחר זמן בא אחד הבחורים שנהרג בתאונה לאחד מחביריו בחלום ופניו מאירות ודיבר אתו, וסיפר לו שהוא יושב בישיבה של רש"י. שאל אותו חבירו איך זכית? והשיב לו, היות והיתה לי קבלה ללמוד חומש עם רש"י בקביעות, בלא לבטל

זה דבר פשוט שרב פפא ושאר האמוראים לא עסקו במליצות בעלמא, וצריך להבין את דבריהם. וכי יש לנו שותפות ועסקים עם החזיר שאנחנו זקוקים לעשירות שלו? בשביל מה רב פפא אמר את זה? בוודאי שיש כאן מוסר השכל ולימוד בשבילנו.

והביאור בזה הוא כמו שאמר הגר"א זצ"ל (רפואת הנפש פרק י"ד), ש'חזיר' הכוונה היא ללאו דחזיר. לאיסור שיש על אכילת חזיר. האיסור הזה הוא עשיר, שכן ראייתם פעם מיישהו שנכשל בזה? כל מי שיש לו קצת לחלוחית של יהדות, לא נכשל בזה. אפילו יהיה מי שיהיה ואפילו אם בדברים אחרים נכשל כפליים, גם אם חלילה מחלל שבת שזה איסור חמור הרבה יותר, מכל מקום בבית הוא רוצה שיהיה הכל כשרי. זה הכוונה שאין לך יותר עשיר מן החזיר, אין לך איסור עשיר, שלא נכשלים בו, יותר מהחזיר.

אבל כנגדו עומד הכלב, שאין לך עני ממנו. ומי זה הכלב? - אומר הגר"א, זהו הלאו של לשון הרע, שהרי הגמרא אומרת (פסחים קיח). שכל מי שמדבר לשון הרע, ראוי להשליכו לכלבים. הלאו הזה הוא עני, הוא לא זכה. כמה בישראל אפשר למצוא אנשים שבאמת שומרים על הפה שלהם כהלכה ומשגיחים על כל דיבור ודיבור שיצא בטהרה ובכשרות? - מעט.

את זה אף פעם, התקיימה אותה הבטחה שהבטיח שמי שילמד את פירושו בקביעות ישב אתו בישיבה שלו (ועיין עוד לרבנו שליט"א בספרו ויחי יעקב ח"א סוף אות ח' שהאריך שם בענין השיבות לימוד פרש").

ד. כמו ששמעתי פעם שפרופסור אחד אמר, אני שומר על כשרות בבית, ואף פעם לא מכניס נבלות וטריפות לבית, לא שפנים ולא ארנבות. אמנם בשר וחלב אני מבשל ביחד.. זה נקרא 'כשר' לפי שכלו המשובש, ששקצים ורמשים הוא לא אוכל אבל בשר וחלב זה לא נורא.. מכל מקום חזיר הוא לא יאכל.

ה. אדם יתאר לעצמו שהוא עומד על בימה גבוהה, ועומדים מסביבו ומקיפים אותו עדת כלבים, ולא כלבים קטנים, אלא כלבים עזי נפש כמו שאומרת הגמרא (ברכות ט' ב') 'עד שיבדיל בין כלב לזאב', הווי אומר כלב ענק, שרק כשפותח את הפה שלו כולם רועדים, והנה עומדים שם עשרים שלשים כלבים כאלו ואומרים לו, היות ואתה עומד ומדבר לשון הרע בלי שום ביקורת, הכל הפקר אצלך, ראוי להשליך אותך לכלבים ודוחפים אותו אליהם.

כבר אמר אותו גדול שלפלא על הציבור שתמיד על כל מה שמכניס לפה שלו הוא מבקש ודורש איפה החותמת.. הכר נא למי החותמת, הוא רוצה לראות שזה כשר, והוא בודק איזה כשרות יש כאן, אם בד"ץ זה הוא אוכל ואם בד"ץ כזה הוא לא אוכל, אבל על כל פנים אם אין חותמת בכלל? - מאן דכר שמויה. הוא לא מכניס דברים לפה בלי כשרות. ועל מה שהוא מוציא מהפה? - יש לך כשרות? יש לך חותמת? את זה הוא לא בודק. והרי זה צריך להיות להיפך, על מה שאתה מוציא מהפה שלך צריך חותם בתוך חותם, בדיקה אחר בדיקה שהכל כשר בתכלית.

זה הכלל. יש מצוות שזכו שכולם נזהרים בהם ושומרים עליהם, ויש מצוות שלא. וכתב רבי יהודה החסיד ז"ל (ספר חסידים אות ק"ה) שהמצוות שלא זכו שיקיימו אותם כל הציבור עומדות לפני הקדוש ברוך הוא ובוכות, רבון העולמים, מדוע מצוות אחרות כולם נזהרים ומשגיחים עליהם, ואותי לא מקיימים? מדוע מ'מצוה' הפכתי להיות 'מת מצוה'? ומוסיף רבי יהודה החסיד, וזו עצה מסחרית למי שרוצה להיות סוחר טוב ולהרוויח הרבה, שמי שיהיה זהיר באותם המצוות שהציבור דש בעקביו, יהיה נוטל את שכר כולם.

וכלל זה אמור לא רק במצוות, אלא גם בתורה. ושורש הדברים בירושלמי במסכת ברכות (פ"ט ה"ח). **תני, רבי שמעון בן יוחאי אומר, מייעץ לך עצה, אם ראית את הבריות שנתניאשו ידיהן מן התורה, נתיאשו הכונה שהם לא לומדים כמו שצריך. אמנם הם לומדים, אבל בדרך ייאוש, ברפיון ידים ובעצלות. מה תעשה? - מאד עמוד והתחזק בה, ואתה מקבל שכר כולם.** אומר רבי שמעון בר יוחאי, תהיה סוחר בר דעת. אם אתה רואה זמן שאנשים משום מה מתרפים במצוות התורה, תהיה אתה עוסק בה כמו שצריך לעשות בשקידה כפל כפלים, והווי נוטל שכר כולם. אתה תרוויח רווח עצום, ותקח את השכר של כל אלו שמתרשלים בעסק התורה.

וכלל זה אמור לא רק במצוות, ולא רק בתורה, אלא גם בחלקי התורה. יש חלקים מהתורה שכולם לומדים אותם. למשל הלכות ברכות, רוב הציבור לומד ויודע. אולם הלכות חול המועד, כמה כבר לומדים אותם כדבעי? אדם אומר לך, כן, אני יודע שדבר האבד מותר, ושכל מה שאני עושה זה נקרא דבר האבד.. את ההלכה הזו הוא יודע. אבל מה עם כל הפרטים ופרטי הפרטים שבשולחן ערוך? - את זה הוא כבר לא יודע. וכהנה וכהנה יש הרבה חלקים בתורה שיד בני אדם פחות ממשמשת בהם. למשל, תלמוד ירושלמי או מדרשים, וזה עוד בלי שנדבר על נגעים ואהלות שאדם נוהג לצאת ידי חובת מסכתות אלו בהסתכלות בעלמא.. מי פותח ומי מעיין בהם. אבל רבותינו באו ואמרו, אם תהיה חכם, תלמד את המקצועות האלו דווקא, ותהיה נוטל את שכר כולם.

פרשת תרומה ואילך גם היא בכלל הזה. יש הרבה שכשמוגיעים לפרשות האלו, לא מעינים בהם כדבעי. שומעים תולעת שני, מעשה עיזים, מונעעים בראש, טוב, מה שתגיד.. הלאה, מה עוד?.. אבל התורה היא תורה אלקית, ומה יעשה אדם כשיעמוד לפני בורא עולם? מה יגיד? את הפרשיות האלו בקושי פותחים ובקושי לומדים?

מעלת המחדש חידושי תורה בשבת קדש

יש כאלו שגם לא אומרים חידושי תורה בפרשיות האלו. למה? - כי בפרשיות שעברו אדם מוצא בכל שנה חידושים, דברים מעניינים לומר בבית. אבל כשמוגיע לכאן, אין לו מה

להגיד. יש לו רק חידוש אחד שהוא חוזר עליו בכל שנה ושנה. מה? שיש שלוש דרגות בנתינת כסף וזהב. יש זהב, יש כסף ויש נחשת. זה"ב - ראשי תיבות זה הנותן בריא. כשמצבו של האדם טוב, אין לו סכנות ואין לו חששות, אז אם הוא נותן בעין יפה ובמתנה חשובה זו הדרגה הכי גבוהה, שהוא נותן אפילו שמצבו טוב ובריא. זה נחשב זהב, הכי מובחר שיש. יש כס"ף - ראשי תיבות כשיש סכנת פחד, יש חששות וטרדות, סכנות ופחדים, אז הוא אומר, מהר מהר, תנו משהו לצדקה שתעזור, וזה כבר דרגה פחותה יותר - כסף. ויש נחש"ת - נתינת חולה שאמר תנו. אחד שהוא שכיב מרע, כבר הוא שוכב במיטה גוסס, ואומר טוב, תנו. עכשיו תתנו משהו, שיהיה לעילוי נשמת. זה דרגה פחותה של "נחשת", שזו מתכת זולה יותר ופשוטה. בכל שנה הוא חוזר וכופל את החידוש הזה. זה חידוש יפה, אבל אנחנו כבר מכירים אותו משנים שעברו, למה לא תביא עוד חידושים?

הוא שאמרנו. אדם צריך להיות אכפת לו מהפרשה, וצריך להתאמץ קצת וללמוד אותה כמו שצריך, ובפרט ביום שבת קדש. כתוב בספרים הקדושים (ראה בפלא יועץ ערך חידוש, ובנפש חיים לרבי חיים פלאגי זצ"ל מערכת ח' אות כ'), ושורש הדברים נמצא בזהר הקדוש (פרשת שלח לך דף קע"ג ע"א), שאשרי מי שזוכה לחדש חידושים בתורה. אם יש לו איזה קושיא או תירוץ, או ביאור יפה, אשריו ואשרי חלקו ומעלתו עצומה. כך זה גם ביום חול, וקל וחומר שבשבת קדש. ובוהר כתוב (שם קע"ד ע"א) שאם הוריו נפטרו כבר, יש להם שכר מיוחד ונותנים להם איזה מין עידון רוחני, כאשר הבן מחדש חידוש תורה בשבת. ולכן סמכה התורה בעשרת הדברות את הענין של השבת לכיבוד אב ואם, ללמד אותנו שמי שמחדש חידושי תורה ביום שבת קדש, הוא גורם תענוג עילאי שאין כדוגמתו להורים שלו (שער הפסוקים לרבי חיים ויטאל זצ"ל סוף פרשת יתרו).

ולכן המקובלים כתבו שיש ענין גדול לחדש חידושים בשבת. רבינו הגדול הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל שואל בספרו תורה לשמה (סימן צ"ח), מה יעשה אדם שהתחדש לו איזה חידוש באמצע השבוע, והוא רוצה לשמור את החידוש ליום שבת קדש. האם יכול לשמור את זה באופן שביום חול כשהתחדש לו החידוש, לא יוציא אותו עדיין בשפתיו אלא ישמור אותו במחשבה, וכשתגיע השבת אז יוציא את החידוש מפיו? האם זה ייקרא חידוש שהתחדש בשבת, או לא?! - וכותב שאכן כן. העיקר תלוי בדיבור, ומתי שהוא מוציא את החידוש משפתיו, אז זה נקרא השעה שחידש בה את החידוש. ולכן אומר רבי יוסף חיים, אם אתה לא יכול לחדש בשבת, תכין את החידוש ביום חול. יש הרבה הכנות שאנשים מכינים, קונים גרעינים, בטנים.. תכין גם חידושי תורה, מה יש? על זה האדם לא חושב בכלל לדאבונו. אבל על כל פנים רואים את המעלה העצומה שראו המקובלים בענין הזה של החידושי תורה בשבת.

אלא מה? לא כולנו ברי הכי לחדש חידושי תורה, לא ביום חול ולא בשבת. אבל באמת

כתבו בספרים הקדושים (של"ה הקדוש, ויסוד ושורש העבודה שער השמיני פרק י"ב), שמה שאמרו על המעלה העצומה של מי שמחדש חידושים בשבת, זה לא דווקא במי שממש מחדש איזה רעיון או חידוש תורה שלא קדמוהו ראשונים, אלא הוא הדין אם לומד דבר חדש שמימיו לא למד בשבת קדש, גם זה נקרא בבחינת מה בגדר חידוש. והתורה כל כך ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, שאדם יכול לחדש הרבה בשבת, על ידי שלומד דברים חדשים.

ועוד מובא בשמו של רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל (עץ החיים אות כ"א והביאו החזו"א קובץ אגרות ח"א ד), שגדר חידושי תורה האמיתיים הוא כל כמה שהאדם לומד את הסוגיא בפעם שלישית ורביעית, ואז כשלומד את הסוגיא פעם שלישית או רביעית מתחדשים לו הבנות חדשות שלא ידע אותם מקודם. זה דבר שקורה לכולם, שלפעמים כאשר אחד לומד סוגיא בפעם הראשונה, נדמה לו כבר שהוא הבין את הכל. אבל זה רק נדמה לו.. בפעם הראשונה לא מבינים כלום. והראיה היא, שבפעם השניה שהוא לומד את הסוגיא, בכל שורה ושורה הוא מתחיל להתלבט, זה הפשט? אולי להיפך. זו כוונת הגמרא בקושיא, או אולי הכוונה היא אחרת? עכשיו הוא רק מתחיל להבין. ומתי הוא באמת מבין? בפעם השלישית או הרביעית. אז הענינים כבר מתחילים להתבהר ולהתברר לו. אמר רבי חיים מוולוז'ין, זהו גדר חידושי התורה האמיתיים. כשמתברר ומתחוור לאדם אותם דברים שמקודם לכן לא היו ברורים לו כל הצורך, אלו הם החידושים, כי מקודם לא היו לו את הידיעות האלו, ועכשיו התווספו לו. **לכן** שומה עלינו שלא ללכת לישון את שינת הדוב.. אדרבה, עלינו להיות מתבוננים יותר בפרשיות האלו של עשיית המשכן, וללמוד ביתר שאת את פירוש רש"י והמפרשים. כך האדם זוכה להבין את הפרשיות האלו, לחיות אותם ולחדש חידושי תורה אמיתיים.

האדם מכוון כנגד חלקי המשכן

אחרי ההקדמה הזו, נראה להתבונן בחידושי הנפלאים שיש כאן בפירושו של רבינו בחיי על התורה. הפרשה כאן מתחילה בעניני המשכן. 'עשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ככל

1. הוא היה אחד מגדולי רבותינו הראשונים, ותלמידו של רבינו הרשב"א שהיה מגדולי הרבנים שבספרד. הביאור שלו על התורה הוא הפלא ופלא, וראיתי כתוב (הקדמה לדרשות חתם סופר דף י"ז בהערה) על הגאון בעל החתם סופר זצ"ל שהיה מנהגו בכל שבת בשבת חוק ולא יעבור ללמוד את פירוש רבינו בחיי על הפרשה. ואמר על עצמו החתם סופר, שכבר ארבעים שנה שהוא לומד את הפירוש של רבינו בחיי מידי שבת בשבת, ותמיד הוא מוצא בו חדשות, מה שלא ראה בפעם שעברה. בכל פעם היה מוצא עוד הדגשה חדשה, עוד התבוננות ועוד ביאור שהוא לא התבונן וראה בפעם שעברה. ואמר החתם סופר, שמזה ברור ומוכח וזו הראיה, שהחיבור הזה התחבר ברוח הקדש.

2. היום יש את אלו האינשי דלא מעלי, אותם הגנבים שלקחו את השם והתואר הזה 'משכן', והדביקו

אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו.

אומר רבינו בחיי, ידוע כי המשכן וכליו הכל ציורים גופניים להתבונן מהם ציורים עליונים שהם דוגמא להם. כלומר, תמיד כשיש משל, זה כאשר אדם רוצה להעביר איזו ידיעה לחבירו, והוא ממשיך לו משל קודם לכן, אבל אין המשל עיקר. אם יספרו למישהו על השועל, ולא יגיד לו מה הנמשל - לא יצא ידי חובה.. העיקר והתכלית זה הנמשל, אותו רוצים למסור לו דרך המשל. אומר רבינו בחיי, דע לך שכל הציור הגופני והמוחשי של המשכן, כל מלאכת המשכן וכל הכלים, הם בבחינת משלים, אלו ענינים גשמיים שמרמזים על ענינים רוחניים שמקבילים לאותם בחינות גשמיות. ואם המשכן ותבנית כל כליו זה המשל, על האדם להתבונן ולהסיק מה כתוב בנמשל.

כל זה אומר רבינו בחיי, זה דברים ידועים. באמת לנו זה עצמו חידוש, אבל רבינו בחיי אומר שזה ידוע.. הוא דיבר על החכמים שכבר יודעים. ומכלל הענינים הנפלאים הנכללים בו, בענין הזה של מלאכת המשכן, הוא מה שתמצא במלאכת המשכן שלשה חלקים. אם נבוא להתבונן כמו שצריך בעניני המשכן, נמצא שהוא נחלק לשלשה מחלקות ומערכות. החלק הראשון הוא מה שלפנים מן הפרוכת. הדבר השני, הוא מה שמחוץ לפרוכת, מה שנקרא 'אהל מועד'. והחלק השלישי זה חצר המשכן.

אומר רבינו בחיי, שלשת המחלקות האלו, מכוונות ומקבילות כנגד שלשה עולמות. עולם המלאכים, שזה העולם הרוחני הגמור, עולם הגלגלים, מה שהראשונים החזיקו לדבר הממוצע בין זה לזה, והעולם השלישי הוא עולם המעשה, העולם הזה שכולו חומרי. וכך, אומר רבינו בחיי, מצינו גם כן באדם שהוא עיקר הכל.

כל החלוקות שאמרנו קיימות במשכן, אבל הרי גם כל אחד ואחד מאתנו הוא גם משכן. 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', וכבר ידוע הדקדוק (אלשיך כאן, ועוד), שלכאורה הפסוק מדבר על דבר אחד, על המקדש, והיה צריך לומר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכו, ולמה אמר ושכנתי בתוכם בלשון רבים? אלא שכל אחד ואחד מישראל הוא המקדש והוא הוא המשכן. אם יעשו לי בני ישראל את המקדש אצלם, אם יכינו לי מקום להשראת השכינה, 'ושכנתי בתוכם', בתוך כל אחד ואחד מישראל. ולכן אומר הפסוק בספר ירמיה (י' א') 'היכל ה' המה'. המה - כל אחד ואחד מאתנו, אני, ואתה, כל אחד מאתנו יכול להיות מקדש והיכל ומקום להשראת השכינה של ה' יתברך. את הפסוק 'זה אלי ואנוהו' דרשו רבותינו (עשרה

אותו למקום שאינו בקדושה. וגם בחרו שם שיהיו מאה ועשרים כדי שיהיה רמז למאה ועשרים אנשי כנסת הגדולה. אבל 'משכן' זה לא סתם שם, משכן זה מלשון 'שכינה', ועשו לי 'משכן' ו'שכנתי' בתוכם, שם יש את השראת השכינה ושם יש את הקשר והדיבוק שבין הקב"ה וכלל ישראל.

מאמרות מאמר חיקור דין ח"א פכ"ו), ואנו - הו, שאני עושה את עצמי לנווה בשבילו, אני מכין את עצמי ומקדש את עצמי כדי שאהיה בית בשביל השכינה.

והאדם הוא העיקר, וכל הבריאה בשבילו היתה. ולכן, כמו שאומר המסילת ישרים (פרק ראשון) האדם נברא בסוף, ביום השישי. ולכאורה אם האדם הוא העיקר, למה לא נברא מיד, ביום הראשון? אלא שזה בא לומר לו, דע לך אדם, כל מה שהקדמנו ובראנו, למי עשינו כן? בשבילך. 'הווי זהיר שלא תחריב את עולמי' (קהלת רבה פ"ז, נח). ואיך האדם יכול לקלקל את הבריאה? - במעשיו פעולותיו דיבוריו ומחשבותיו. אם הם לטובה - נמצא הוא מתקן את העולם, ואם האדם מגיע לגדר צדיק, אז יש חשק ורצון לכל הבריאה לשמש אותו, להיות משמשי האדם השלם. ולכן מצאנו שהאבנים התקוטטו על יעקב, 'עלי יניח צדיק את ראשו', כמו שאמרה הגמרא (חולין צא:). ולמה התקוטטו? - כי היה להם את הרצון להיות משמשי האדם השלם, יעקב אבינו בחיר שבאבות, שחוקק על כסא הכבוד (מדרש אותיות דרבי עקיבא). כל אבן היה לה את הרצון לשמש אותו, ובוה עצמו היא מתעלה, שהרי קיימא לן כל המחובר לטהור - טהור (כלים פ"ב, ב). ואם חלילה לרעה - נמצא הוא מקלקל ומחריב את העולם.

האדם נקרא 'עולם קטן' כמו שאומרים רבותינו הראשונים (ארחות צדיקים שער יראת שמים) ומובא בן מהמדרש (תנחומא פקודי ג', וראה אבות דרבי נתן פל"א, ג). וגם הוא מתחלק לאותם החלוקות, ושלשה מערכות יש בו כנגד החלוקות שהיה במשכן. **עולם הדיבור**, **עולם החיות**, ו**עולם הטבע**, וכמו שנבאר. ואם האדם באמת רוצה להכין את עצמו להיות משכן להשראת השכינה, עליו להתבונן בעצמו באלו החלוקות שיש בו כנגד מה הם מכוונות במשכן, ולדעת אשר לפניו לעשות.

הראש הוא העיקר, והוא המשכן לחכמה

החלק הראשון במשכן שהיה מלפנים לפרוכת, מה היה שם? אם אדם היה מציץ אל מאחורי המסך, מעבר לפרוכת, מה היה מוצא? - את ארון הברית הלוחות המונחים בתוכו, והכרובים סוככי הכנפיים. **הכלים האלו הם כלים פנימיים ונעלמים**, והם מרכבה לשכינה. וזהו מה שאומר הנביא יחזקאל 'וכבוד אלהי ישראל עליהם מלמעלה' (יחזקאל י, ט). זה פירוש הכינוי "יושב הכרובים", שכביכול הקב"ה שם נמצא. וזה מקביל כלפי העולם העליון, עולם המלאכים.

וכנגדן באדם אומר רבינו בחיי, החלק האחד הוא **עולם הדיבור**, והוא הראש משכן לחכמה. הראש של האדם הוא הנכבד מן הכל, לפי שבו יש את החכמה של האדם. בלי חכמה מה אדם שווה? - מה ההבדל בין אדם לחתול, אם לא החכמה שיש בו? לכן אומר רבינו בחיי, למען ה', תשגיח ותשמור היטב על הראש שלך, שהוא משכן לחכמה ושם השכל שופע על המוח.

אחד הגדולים שהיו בדורות האחרונים, היה בעל הבית אפרים, רבי אפרים זלמן מרגליות. הוא היה עוסק גם במסחר, ותמיד היה לו שיג ושיח גם עם נכריים שהיו באים אצלו, והיו יוצאים מתפעלים ומשתוממים מריבוי חכמתו. מספרים שפעם אחת פגש אותו גוי אחד, ואמר לו, כבוד הרב, אני מתפלא על העם היהודי. יש לכם מנהג מסויים שבו אתם נוהגים ממש הפוך מאתנו. מה? - אני רואה שבשבתות או בימים טובים שלכם כולם לבושים יפה, וכל אחד יש לו מלבוש נאה. ועל מה שמים את העיקר? - על הראש. אמנם לובשים גם בגדים נאים, אבל את ההון הגדול מוציאים על איזה כובע פרווה יקר ויפה שאין כמוהו. אצלנו, אמר הגוי, זה בדיוק להיפך. וכי ראית פעם גוי שהולך עם שטריימלאך? אין דבר כזה.. לובשים בגדים מפוארים, מעילי פרווה יקרים, אבל על הראש לא מניחים כלום. על מה ולמה השינוי הזה?

אמר לו הבית אפרים, בדיוק כך. כל אחד ואחד מכבד את מה שחשוב אצלו. אצלנו היהודים, החלק הכי נכבד זה הראש, ולכן מלבישים אותו בהוד והדר והגם שיעלה הון עתק המלבוש שלו, לא חסים על זה. אבל אצלכם מה העיקר? - הגוף לבדו. תן לאכול, תן לשתות ותן לישון.. לכן אתם מכבדים את הגוף שלכם. לכן המעיל שמכסה את הכרס, עליו אתם דואגים ועליו אתם משלמים.

אצלנו הראש הוא העיקר! כמה צריכים לשמור על המח. הגמרא אומרת (יומא כט:): שקשים הרהורי עבירה מעבירה. וזה דבר שצריך ביאור, איך ייתכן שהרהורי עבירה קשים יותר מהעבירה עצמה? ורש"י תירץ את הקושיא במילה אחת, שהסביר הרהורי עבירה קשין לגוף יותר מעבירה. ויש עוד הרבה ביאורים בזה, אבל הרמב"ם כותב במורה נבוכים (ח"ג פ"ח) יסוד גדול.

אומר הרמב"ם, דע, שזה הכלל. כל מה שחוטא האדם, הרי הוא פוגם ומקלקל במה שחטא. כלומר, אם אדם הולך וגונב עם הידים שלו, אפילו מהחברים שלו הרי לוקח, הרי 'מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה'.. גונב מכל מי שיוכל. את מה הוא קלקל? - את הידים. הידים הם כלי המעשה, והרי לכן היד נקרא 'יד', כי כמו שיש יד לכלי וכלי בלי יד, בלי ידית, אי אפשר להשתמש בו, כך גם היד של האדם זהו הידית שלו, בלי זה האדם לא היה יכול לעשות כלום. ואם אדם חטא בכלי המעשה שלו, בידים שלו, הוא פגם וקלקל את כלי המעשה והידיים שלו נפגמו.

ח. הוא היה גאון פורה, וכתב ספרים לאין מספר, בית אפרים, שערי אפרים, יד אפרים, ראש אפרים, עוללות אפרים, ועוד חיבורים הרבה. לצד זה היה גם סוחר, ואומרים שהיה לו בנק. אנחנו לא יכולים להבין דבר כזה. וכי ראית פעם בנקאי פותח ספר? צא רואה באלפי סינפי הבנק שיש, ולא תמצא שם דבר כזה. אבל הוא היה מגדולי גדולי דורו, ותשובות הבית אפרים הם מעמודי ההוראה, בפרט בעניני עגונות.

וכך אם אדם חלילה לא שמר על הפה שלו, אם בדיבורים אסורים ואם באכילות אסורות, הוא פגם וקלקל בפה שלו. וזה כבר גרוע יותר מקלקול הידים. אבל אומר הרמב"ם, אם אדם חושב מחשבות אסורות, ויש הרבה סוגים של מחשבות אסורות, בעבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, כאן את מה הוא קלקל? את המוח. במה הוא פגם? - בדעת. את החלק הנכבד הזה שהוא המשכן לחכמה והוא המבדיל בינו לבין הבהמה, אותו הוא קלקל, וזה קשה מן הכל. לכן 'הרהורי עבירה קשים מעבירה', מפני שהעבירה מקלקלת את כלי המעשה, אבל הרהור העבירה פוגם ומקלקל את שכלו ואת דעתו וזה פגימה בחלק היותר גבוה של האדם.

ממשיך רבינו בחיי, כי כמו שבכלים הפנימיים שיש לפנינו מן הפרוכת הם המרכבה לשכינה, כך הראש של האדם ראוי להשראת השכינה אם הוא מתנהג בצדקות ובחסידות, כי הצדיק השלם הוא מרכבה להקב"ה כמו שהיו אבות העולם. במדרש אמרו רבותינו (בראשית רבה פמ"ו, ו) 'האבות הן הן המרכבה'. הם זכו להיות הכסא שעליהם שוכנת השכינה ועליהם שורה השכינה. ובמדרש מובא שלא זו דוקא האבות, אלא כל צדיק וצדיק זוכה לפי מה שהוא לבחינה הזו שהוא נהיה כמרכבה לשכינה, ושם ה' נקרא עליו.

ושכינה שורה עליו במצות תפילין שבראשו ובזרועו כנגד המוח והלב שהם כנגד שני הכרובים, ומכאן תוכל להתבונן דוגמת המניח תפילין וכמה גדול כוחו. אנחנו לא יודעים כמה גדולה ויקרה היא מצוה זו של תפילין. הפסוק אומר בברכה שבירך משה רבינו את שבט גד, 'טרף זרוע אף קדקד' (דברים לג, ט). מה הכוונה בזה? - מביאים רש"י (דברים ל"ג כ) ובעל הטורים (במדבר ל"ב א') מדברי רבותינו, שהיו אנשי גד גיבורים היוצאים חלוצים, וכמו שבפרשיות הבאות רואים שהם תמיד היו יוצאים בחזית ובראש המלחמה, ובמכה אחת של חרב היו כורתים את ראשו של האויב עם היד. זהו כוונת הפסוק טרף זרוע - אף קדקד. במכה אחת היו כורתים ומסלקים את הזרוע ואת הקדקד של האויב. ובזכות מה יכלו לעשות כן? בזכות מצות תפילין שכנגד יד ונגד הראש.

מצוה יקרה היא, 'כי שם ה' נקרא עליך', זו השכינה, וזוכים להשראתה על ידי מצות תפילין. לכן צריך מאד להשגיח במצוה הזו, ואבותינו כשהיו יוצאים למלחמה היו יוצאים עם טלית ותפילין, כמו שמובא בדברי רבותינו (עין רש"י שמואל ב' פרק א' פסוק י', וגיטין נ"ח א'). מפני שידעו שקיום המצוה הגדולה הזו היא שמביאה את השכינה והיא הסגולה לנצחון. זה החלק הראשון שהיה במשכן וזהו דוגמתו אצל האדם.

רחמנא לבא בעי

החלק השני הוא החלק שמחוץ לפרוכת, אוהל מועד. מה מונח שם? - שם השולחן המנורה ומזבח הקטורת. אומר רבינו בחיי, אלו הם כלים נכבדים אבל לא כבחינה של הכלים הראשונים. הארון הלוחות והכרובים זה החלק הכי גבוה, והכלים שהיו באהל מועד הגם שגם

הם בדרגה ובבחינה גבוהה, מכל מקום הם לא כמו הכלים שהיו מבעד לפרוכת. הם מכוונים כנגד עולם הגלגלים שהם נמצאים נכבדים, שם מספרים כבוד אל והעולם מתקיים מתנועתם. וכמו שפירשו הראשונים שהגלגלים יש להם חיות משלהם. וכנגדם באדם עולם החיות, וזה הלב והאיברים הפנימיים שכל החיות תלוי בו וכל הגוף מתקיים בתנועתו. רבינו יהודה הלוי ז"ל בספר הכוזרי (מאמר ב' אות ל"ו) ביאר את הבחינה של הלב, שהוא המרכז של כל החיים. לכן הלב עובד יותר מכל שאר האיברים כולם, ומשעה שהאדם נוצר עוד בעודו עובר ירך אמו, כבר הלב מתחיל לפעום. ויש אומרים שמשם הוא נוצר (ספר הברית ח"א מאמר י"ז פ"ב, ועיין נדה כ"ה ב'), ועד הרגע האחרון הלב עובד בעבודה קשה ומפרכת. הלב הוא המרכז, וממנו תוצאות חיים, ולכן הרבה צריך להזהר עליו. ואין המדובר שאדם יזהר שלא יקבל התקפת לב.. שלא לעשן וכדומה, הגם שבאמת גם זה בכלל, מכל מקום העיקר אצלנו שהאדם צריך להזהר שלא יקבל התקפת לב רוחנית, שהלב שלו לא יקפא.

הוא שהפסוק מזהיר ואומר (משלי ד כג) 'מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים'. יש הרבה ביטויים של שמירה על דבר, יש השגחה ויש זהירות ויש שמירה, אבל נצירה היא ההשגחה וההקפדה היתירה. לכן אומר הפסוק נצור את לבך, תשמור אותו מכל משמר, כי ממנו תוצאות חיים. ולא רק נצירת הלב הגשמי, אלא גם הרוחני. המח זה כלי הדעת, והלב הוא כלי ההרגשה. יש אנשים שיודעים דברים בדתם אבל הם לא 'חיים' את זה, הם לא מרגישים אותם, ואשרי מי שלא רק יודע בשכלו את דרך התורה ואת עבודת ה', אלא הוא גם חי אותה בלב. ואיך שומרים על הלב שיהיה מרגיש וחי בעבודת ה'? - אומר התנא באבות (פ"ב מ"ז) 'מרבה תורה מרבה חיים'. זה עיקר גדול מאד בתורה, כי לא די לדעת, אלא גם צריך להרגיש, ורחמנא לבא בעיט.

אלו הכלים האמצעיים, ואחרי זה יש את הכלים האחרונים, אלו שמונחים בחצר המשכן. מזבח הנחשת שהוא מזבח העולה עליו מקריבים את הקרבנות ושם בעלי חיים מקבלים הפסד, וזה מכוון כנגד העולם הזה, שהוא העולם השפל שהוא בעל הוייה והפסד. כלומר,

ט. לבם של ראשונים אומרת הגמרא בערובין (דף נג), היה כהיכל. לבם היה פתוח, ולכן היו מצליחים בכל מכל כל. בגמרא בכמה מקומות (ברכות כ. וסנהדרין קו) כשבאו רבותינו ושאלו למה בדורות הראשונים אתרחיש להו ניסא, היו להם ניסים למעלה ממערכת הטבע, ולא פעם ולא פעמים, מה השיב על זה החכם השני, למה? - כי רחמנא לבא בעי. נכון, בדורות שלנו לומדים תורה הרבה, בדור של רב יהודה היו לומדים רק סדר נזיקין (סנהדרין ק"ו ב') ואנחנו לומדים הכל ואפילו סדר טהרות, אבל אף על פי כן רב יהודה היה במעלה שזכה לניסים מופלגים, שכאשר היתה עצירת גשמים עוד לפני שהיה מתפלל, רק שהיה חולץ את הסנדל שלו כבר היה יורדים גשמי ברכה, ואילו אנן צווחינן כולי יומא, צועקים ומתפללים כל הזמן ולית דמשגח בן. לא עונים לנו מן השמים. למה? - כי רחמנא לבא בעי (סנהדרין שם. ועיין תורת חיים שם). לבם של הראשונים היה גדול יותר.

בעולם המלאכים ועולם הגלגלים אין הפסדים וחסרונות, אבל כאן בעולם הגשמי, עולם המעשה, יש הפסדים. ורבינו בחיי ממשיך לבאר שם מה שכנגדו באדם, כמבואר למעין.

כל אחד יכול לבנות או לחהריב את המקדש

אלו דברי רבינו בחיי. ושורש הדברים, שהמשכן נמצא גם באדם עצמו. לכן כתב רבינו חיים מוולוז'ין דבר נורא (נפש החיים ש"א פ"ד). דע לך שהאדם על ידי פעולותיו יכול להיות בונה מקדש או מחריב מקדש חלילה, ויכול להיות גם יותר גרוע מטיטוס ונבוכדנצר. למה? - לפי שטיטוס ונבוכדנצר היו גויים. והנה מה מבדיל בין גוי ליהודי? - העולם אומר שהגוי הוא טיפש, והיהודי חכם יותר. זה גם נכון, אבל לא זה ההבדל המהותי ביניהם.. ההבדל הוא היכולת לפעול בעולמות. שכן גוי לא יכול ולא מסוגל לפעול שום דבר בעולמות הרוחניים, ואם גוי יניח תפילין, גם של רש"י וגם של רבינו תם, לא עשה כלום ואינו אלא כקוף המניח תפילין. לעומת זה יהודי, יהיה מי שיהיה, בכל פעולה שלו, בכל מצוה ובכל דיבור שלו, יכול להביא ברכה לעולם לאין שיעור ואין גבול'. וכן להיפך, במעשה לא טוב שלו הוא יכול להביא חורבן נורא, וכמו שאומר הפסוק (קהלת ט, יח) 'חוטא אחד יאבד טובה הרבה'.

לכן כשטיטוס הרס את המקדש, אמרו רבותינו במדרש (איכה רבתי א, מג), באו ואמרו לו מה בכלל עשית, הרי קמח טחון טחנת. אם אחד לוקח קמח טחון וטוחן אותו פעם נוספת, יש לזה משמעות? - שום משמעות. גם אתה טחנת קמח טחון. ולמה? - כי לא אתה הרסת את המקדש, אלא ישראל הם שהרסו. וכמו שאמרנו קודם, ישראל 'היכל ה' המה', ובמעשים המכוערים של אותו הדור נהרס המקדש, המקדש האמיתי של השראת השכינה, אצל כל אחד ואחד. טיטוס הרס רק את הקיר. את הקיר הרסת? - קמח טחון טחנת.

עד היום כל אחד ואחד מאתנו הוא מקדש. ובלשונו של רבי חיים מוולוז'ין: על זאת יחרד לב האדם מעם הקודש, שהוא מולל בתבניתו כל הכוחות והעולמות כולם, שהן המה המקדש העליון. ולזה התנא במסכת ברכות (דף ל). אומר שהאדם שהולך בדרך צריך להתפלל

י. ובפרט אם האדם זכה להיות צדיק ויש לו פה קדוש, שאז כל סדרי בראשית יכולים להשתנות על פי דיבורו.

ראיתי מעשה על גדול אחד, שפעם עמד בתפילה בשבת מברכין ובקשו ממנו שיגיד את ברכת החודש. היה זה בקיין בחודש אייר, וכשהגיע לומר 'ראש חודש יהיה ביום זה וזה' טעה, ובמקום לומר 'חודש אייר' אמר 'חודש חשוון'. ובאותו החודש היה דבר פלא, שירדו בו גשמים מרובים ממש כמו בחורף בחודש חשוון. כיוון שאמר חשוון, נהיה חשוון. ומה הביאור בזה? - הקב"ה התנה את כל מעשה בראשית לפי מה שיאמרו הצדיקים שהם כביכול השליטים על הבריאה, ולפעמים יש בחינה כזו של 'כשגגה היוצאת מלפני השליט'. לכן כשאמר 'חשוון', נהיה חשוון.

לצד ירושלים, אבל אם הוא לא יודע לכוון את פניו כלפי ירושלים, עליו לכוון את לבו כנגד בית קדשי הקדשים. ויש כאן רמז, שהלב של כל אחד ואחד מאתנו, הוא בבחינת קדש הקדשים. ועליך להזהר ולהשמר ממה שאתה יכול להכניס לתוך קדש הקדשים. אדם שחושב מחשבה אסורה, או מהרהר הרהור לא טוב, הרי הוא מעמיד צלם בהיכל כפשוטו ממש. אנחנו יודעים שמנשה העמיד צלם בהיכל (ירושלמי יומא פ"ד ה"ד, וסנהדרין פ"י ה"ב) ומזדעזעים מזה, אבל אומר רבי חיים מוולוז'ין תזהר אתה שלא תהיה בבחינה הזו של מכניס צלם בהיכל.

ובאמת, אומר הנפש החיים, האיש החכם ויבין את זה לאמיתו לבו יחיל בקרבו בחיל ורעדה בשומו על לבו על מעשיו אשר לא טובים חס ושלוש, עד היכן המה מגיעים לקלקל ולהרוס בחטא קל חס ושלוש יותר הרבה ממה שהחריבו נבוכדנצר וטיטוס. כי הלא נבוכדנצר וטיטוס לא עשו במעשיהם שום פגם וקלקול כלל למעלה כי לא להם שורש וחלק בעולמות העליונים הרוחניים, ורק אנחנו בחטאינו הרסנו את הכל.

ארון הברית - כְּכֹלֵם יֵשׁ חֶלֶק בְּתוֹרָה

זה המוסר השכל העצום שיש לנו בפרשה הזו של המשכן. על כל אחד לדעת שהוא יכול להיות משכן לשכינה. והגאון חיד"א בספרו עבודת הקדש (צפורן שמיר סימן י"ג אות ר"ח) מרמז איך כל כלי וכלי, השולחן המנורה והכרובים ושאר הכלים, מרמזים לאדם מה הוא בבחינתו יכול חלילה לתקן או לקלקל.

והנה, התורה כשהיא מבארת את כלי המשכן, באיזה כלי היא פותחת, ומה הוא הדבר שמתעסקים אתו ראשונה בעשיית המשכן? - ארון הברית. והנה בפסוק כתוב 'ועשו ארון עצי שיטים', ויש כאן שינוי משאר המקומות, כי בכל הפסוקים כתוב 'ועשית', 'והבאת' 'ונתת' 'תעשה' 'ועשה' - הכל בלשון יחיד, ואילו כאן נאמר 'ועשו' בלשון רבים. והסיבה שפותחים דווקא בארון ודווקא בלשון רבים, אומר רבינו בחי (שמות כ"ה י'), מפני שהארון היו מונחים בו לוחות ושברי לוחות, ויש בגמרא (בבא בתרא יד.) שיטה שהיה מונח בארון גם הספר תורה, וזה רמז לתורה. וכך אמרו רבותינו (שמות רבה פל"ד, ב) 'אמר רבי יהודה בר שלום אמר הקב"ה יבואו הכל ויעסקו בארון כדי שיוכו הכל בתורה'. התורה היא הפקר, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות ת"ת פ"ג ה"א) שכתר תורה עומד ומונח בקרן זווית ומוכן לכל מי שירצה. לכן כתוב 'ועשו', לומר שאין לך מי שאין לו חלק בתורה^א, וכל מה שאמרנו שהאדם יכול וצריך לעשות עצמו משכן להשראת השכינה, הכל מתחיל בארון, בתורה.

יא. 'ישראל' בראשי תיבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, ללמדך שכל אחד ואחד מכלל ישראל, ששים רבוא נשמות במספר, יש לו חלק ונחלה בתורה [כי יש ששים רבוא נשמות כוללות, וכל שאר הנשמות יוצאים מאותם שורשים של ששים רבוא אלו].

ובזכות הארון כלל ישראל מתקיים, וכמו שאומר המדרש (מדרש תנחומא פרשת ויקהל) שכל הניסים שנעשו לישראל היו נעשים בארון. אם היה צריך לחולל איזה נס, לשבור ולשדד את מערכות הטבע, איך היו עושים את זה? - בארון, מפני ששיכינה שרויה בתוכו. ארון הברית היה נוסע לפניהם והיה הורג כל נחשים ועקרבים ושורף את הקוצין והורג כל שונאיהן של ישראל, אמר רבי אלעזר בן פדת בשם רבי יוסי בן זמרא, שני נצוצות היו יוצאין מבין שתי בדי הארון והורגין נחשים עקרבים ושורפין קוצים, והיה העשן עולה ומתמר וכל העולם מתבסס מן הריח שהיה מוציא. והאומות אומרים מי זאת עולה מן המדבר כתמרות עשן מקושרת מור ולבונה מכל אבקת רוכל.

התורה מחסלת את הנחשים ואת העקרבים ואת שונאיהם של ישראל. ונחשים ועקרבים אין המכוון רק על אלו הגשמיים, אלא יש גם נחשים רוחניים, וכמו שלימד אותנו הרב דסלר בספרו, שלפעמים אומרים לאחד אל תלך לפלוני מפני שהוא חולה ויכול להדביק אותך. ישאל השואל, וכי איך ידביק אותי? הרי אני לא אתקרב אליו, אעמוד מרחק שתי אמות ממנו?! ומסבירים לו, לא, כשהוא חולה, יש בו חיידקים. שואל האיש, מה אלו החיידקים? שמעם לא שמעתי מעולם.. מבארים לו, החיידקים הם כמין חיה קטנה שאי אפשר לראות אותה בעין גיגלה, ואם הוא יתעטש עיטוש אחד יוכל להביא לך מליונים של חיידקים כאלו ואז אחרי יומים תהיה חולה כמוהו. עכשיו הוא כבר מבין ואומר, ככה? טוב שאמרתם לי, לא אתקרב לשם. לכל הרחוב ההוא אני כבר לא אתקרב..

אמר הרב דסלר, דע שכמו שיש חיידק גשמי שקופץ מהחולה אליך, כך יש גם חיידק רוחני. הרשע גם הוא חולה, ולא חולה בגופו אלא חולה בנשמתו, וזה יותר גרוע. גם הוא יכול להעיף אליך מליונים של חיידקים רעילים, והם גם כן יכול להחליא את האדם. כל הדעות האסורות וכל הדעות הפסולות והמוגנות הם גם נחשים ועקרבים. ומי יכול לסלק את זה מהמח של האדם? - רק התורה. אין לך צחצוח ומירוק וטוהר לנפש כמו דף גמרא. זהו הארון שממנו היו יוצאים אותם זיקוקי דנורא שהיו מנקים והורגים את כל הנחשים והעקרבים¹.

זהו הארון, הכלי הראשון האמור בפרשה. עליו לא נאמר 'ועשית' אלא 'ועשו', לומר שלכל אחד ואחד יש חלק בארון. והתפקיד שלנו הוא לא להשאיר את זה בארון.. אלא באמת לשבת ולעסוק בתורה בהתמדה. וזה הדבר הראשון במעלה שהאדם יכול להכין בו את עצמו ולקדש אותו, כדי שיהיה גם הוא מקום להשראת השיכינה ומשכן לה² יתברך. וה' יהיה בעזרנו שנוכה לזה, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

¹ וגם את שונאיהן של ישראל, וכמו שאמרת הגמרא (סנהדרין מ"ט ב' ועיין מכות י' א') שהסיבה שהיה יואב מצליח במערכה, מפני שדוד היה יושב בבית המדרש ועוסק בתורה.

חידו"ת פרשת תרומה

א. בענין איסור הסרת בדי הארון

שמות (כ"ה י"ג): "ועשית בדי עצי שטים, וצפית אותם זהב, והבאת את הבדים בטבעות על צלעות הארון, לשאת את הארון בהם, בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו".

יומא (ע"ב א'): "רבי יוסי ברבי חנינא רמי, כתיב בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו, וכתוב והובא את בדיו בטבעות, הא כיצד. מתפרקין ואין נשמטין. תניא נמי הכי בטבעות הארון יהיו הבדים, יכול לא יהיו זזין ממקומן, תלמוד לומר והובא את בדיו בטבעות, אי והובא את בדיו יכול יהיו נכנסין ויוצאין, תלמוד לומר בטבעות הארון יהיו הבדים הא כיצד, מתפרקין ואין נשמטין".

פירש רש"י ז"ל: "כתיב לא יסורו, אלמא אין זזין מהן וכתוב (שמות כ"ה) והבאת, אלמא הולכים ובאים בתוכן: מתפרקין ואינן נשמטים, בראשיהם היו עבים והכניס ראשן אחד בדוחק בטבעת ובאמצען היו דקין, הלכך לא היו נדחקין בטבעות אלא מתפרקין והולכין לכאן ולכאן, אבל אינן נשמטין לצאת מהן לפי שהן עבים בראשיהן", ועיין בפירוש רבינו אליקים ממגנצא ז"ל ובדברי רבותינו בעלי התוספות יומא שם, ובדברי רבותינו בעלי התוספות ז"ל על התורה שמות כאן ובמדבר (ד' ו') עיין שם היטב.

וזו לשון הריטב"א ז"ל שם: "מתפרקין ואינן נשמטין, פירש רש"י ז"ל מתפרקין ממקומן למעלה או למטה, אבל לא היו נשמטין לחוץ לגמרי לפי שהיו עבין בראשם. ור"י ז"ל פירש דאין נשמטין לגמרי אבל יכולים היו לישמט על ידי פירוק הקשרים והחוליות שעשו שם בטבעות".

ובמקום אחר [בקונטרס "על כלי המשכן" כת"י], כתבתי להסתפק בלאו זה, דמהו **יסורו**, שהרי בדי הארון היו מונחים בשתי טבעות שהיו בצידי הארון, ואם כן יש לעיין אם הסיר הבד מטבעת אחת, ועדיין הוא מונח בטבעת השניה אם גם זה נאסר, דאולי רק אם מסירו לגמרי לגמרי מהארון, דהיינו שהוציאו משתי הטבעות אז עובר בלאו ולוקה, או אולי לא שנא ואף כשמסלק ומסיר רק מטבעת אחת מיקרי שהסירו, וכעת אינו תחת ידי לעיין ולראות דברינו שם.

ועבשיו מצאתי בפירוש רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל לתורה שם שכתב: "באשר מקרא זה [דלא יסורו בדי הארון] סותר מה שאמר בספר במדבר על שעת המסעות **ושמו** בדיו, אשר זה מורה שהוסרו בשעת החניה והוחזרו בשעת המסע, הכריעו ז"ל בין שני המקראות שהבדים היו מתפרקין מן הטבעת האחת ונשארים באחרת, ובשעת המסע הוחזרו", עכ"ל.

ומדברי קדשו ז"ל נפשט ספק דילן שרק כאשר הבדים הוסרו **לגמרי משתי הטבעות** אז עובר בלאו, ודוק.

ונראה לי ברור שרבי אברהם בן הרמב"ם ז"ל כך פירש את דברי התלמוד יומא דלעיל: "מתפרקין ואין נשמטין", דהיינו "מתפרקין מן הטבעת האחת ונשארים באחרת", והוא פירוש חדש ומופלא ודוק היטב.

וזו לשון הרב החזקוני ז"ל על התורה שמות (כ"ה ט"ו): "לא יסורו ממנו, רבי יוסי ב"ר חנינא רמי כתיב בטבעות הארון יהיו הבדים, וכתיב והבאת את הבדים בטבעות, אלמא הולכין ובאין לתוכן, הא כיצד מתפרקין ואינן נשמטין, בראשיהם היו עבין והכניסו ראש אחד בדוחק בטבעות, ובאמצע היו דקין, הלכך לא היו נדחקין בטבעות אלא היו מתפרקין והולכין לכאן ולכאן, אבל אינן נשמטין לצאת מהם לפי שהן עבין בראשיהן הכי מיתניא והכי פירש רש"י בפרק בא לו.

דבר אחר כאן ובפרשת ותכל משמע שמשא שם את הבדים בארון, ובפרשת במדבר כתיב ובא אהרן ובניו ושמנו בדיו אלמא משמע שהוסרו, אלא יש לומר שאף על פי ששם אותם משה רצה הקב"ה שיושמו על ידי כהנים, כדכתיב ושמנו את בדיו, ומאותה שעה ואילך לא יסורו ממנו, ומחמת קדושתו לא רצה הקב"ה שימששו בו להסיר הבדים ולהכניסם בטבעות.

ולפי הפשט הבדים עומדים בדוחק בטבעות שכשיהיו נושאים את הארון ויעלו הרים וירדו בקעות לא ירד הארון על כתפי נושאי, או שמא שני חריצין בכל אחד מן הבדים והטבעות נתונים בהם.

דבר אחר לא יסורו ממנו לפי הפשט אין צורך בבדים אלו להסירם כי אין בהם שום טירוד ודוחק בהם לפי שהם בקדש הקדשים שאין יוצא ונכנס בו רק כהן גדול ארבע פעמים ביום אחד בשנה, אבל במזבח הנחשת הנתון בחצר שהכל נכנסין ויוצאין בו אם יהיו הטבעות תדיר בו יהיו טרודין ודוחקין הנכנסים והיוצאין, לפיכך אין צריך שיהיו שם אלא בשעת המסעות כדכתיב והיו הבדים בטבעות וגו' בשאת אותו", עד כאן לשון הרב החזקוני ז"ל שם.

עוד כתב הרב החזקוני ז"ל במדבר (ד' ו'): "ושמו בדיו, ומה שנאמר לא יסורו ממנו, ארבעה בדים היו שנים קבועים בו ועליהם נאמר לא יסורו ממנו, ועל השנים אחרים הוא אומר ושמנו את בדיו, דבר אחר לא היו שם רק שני בדים אך שני חריצים היו בבדים, ונותנים הטבעות בחריצים שלא יפול הארון על ההולך ראשון ברדתו, ועל ההולך האחרון בעלותו. דבר אחר ושמנו בדיו על כתפות הנושאים", ועיין גם בדברי הרב המאירי יומא שם, ובדברי רבינו חיים ׳ן עטר ז"ל בספר אור החיים הקדוש שמות שם עש"ב, ובדברי הגאון הנצי"ב ז"ל בהעמק דבר שמות שם ואכמ"ל.

ויש להתבונן אם רבותינו הראשונים ז"ל שתירצו סתירת המקראות דלעיל, וגם הסבירו דברי התלמוד יומא באופנים אחרים כנ"ל, חולקים על דברי רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל, והם סוברים שהמסיר אף מטבעת אחת לוקה, ולכן נאדו מפירוש רבינו אברהם המיימוני ז"ל ולא פירשו כמותו, אבל לענ"ד אינו מוכרח, ואי"ה עוד אשנה פרק זה בל"נ, וכתבתי למזכרת לפי שעה.

ב. בענין כפרת מזבח הנחשת וכפרת הציץ

שמות (כ"ז א'): "ועשית את המזבח עצי שיטים וגו', ועשית קרנותיו על ארבע פינותיו וגו', וצפית אותו נחשת". ופירש רש"י ז"ל: "וצפית אותו נחשת לכפר על עזות מצח שנאמר (ישעיה

ומקור דברי רש"י מצאתי במדרש תנחומא (שם ס"א): "ולמה היה צפוי נחשת - לכפר על מצח הנחשת שנאמר (ישעיה מ"ח ד') וגיד ברזל ערפך ומצחך נחושה" ע"ש. [וק"ק שבספר "תורה תמימה" לא הביא דרשתם זו, ונראה שדרשות דאגדתא אינו מביא בספרו בקביעות].

ונתעוררתי להבין בס"ד מדוע הוזקקו להא, והרי אמרו רז"ל במסכת זבחים (פ"ח ב') "ציץ מכפר על עזות פנים, בציץ כתיב והיה על מצח אהרן, ובעזות פנים כתיב ומצח אשה זונה היה לך" ע"ש, וכן הוא בערכין (ט"ז א') ע"ש.

ואם כן תסגי בחדא מינייהו, ודומיא לדברי רבותינו בעלי התוספות ז"ל שבועות (ד' ב' סד"ה מויד) דאינו מסתבר ששני קרבנות יבואו לכפר על דבר אחד, אבל קרבן ובגדי כהונה שיכפרו על דבר אחד אפשר ע"ש, וי"ל.

ואינו מסתבר לחלק בין עזות מצח לעזות פנים, ועיין מצודות לספר ישעיה שם, ולספר יחזקאל (ג' ד') ע"ש ודוק.

ובס"ד היה נראה לי לומר דתליא בההיא דנחלקו תנאים (יומא ו' א') אם ציץ מרצה רק בהיותו על מצח אהרן, ע"ש, ויש לומר דכפרת ציץ על עזות פנים נמי בהא תליא, ולמאן דאמר דאין ציץ מרצה אלא בהיותו דוקא על מצח אהרן, הוא שאמר דמזבח הנחשת מכפר על עזות, שהרי זמנים הרבה יש שאין הציץ על מצח אהרן, עיין יומא שם, ולכך הוזקקו לכפרת מזבח הנחשת על עזות, ואין הכי נמי למאן דאמר דציץ מרצה אף בהיותו שלא על מצח אהרן, תו לא צריכנן לכפרת מזבח הנחשת על דא, ועיין.

ובכתובות (י" ב'): "אמר רבי אלעזר מזבח מזיח ומזין מחבב מכפר היינו מכפר היינו מזיח מזיח גזירות ומכפר עונות", ופירש רש"י ז"ל: "מזיח קא סלקא דעתין מזיח עונות: מזין, בזכות הקרבנות העולם נזון, שהקרבנות באין מן המזון, וגורמין לו ברכה: מחבב, את ישראל אל אביהם: היינו מזיח היינו מכפר, הי ניהו מזיח הי ניהו מכפר: מזיח גזירות, רעות מעל ישראל".

ובמדרש תנחומא (פרשת תרומה ס"י): "ועשית את המזבח עצי שטים, אמר לו הקב"ה למשה אמור להם שיעשו מזבח העולה שיהא מכפר על עונותיהם של בני, שכך התניתי עם אברהם אביהם שאם יחטאו בניו על ידי קרבנות אני מכפר להם, שנאמר ויאמר אליו קחה לי עגלה משולשת ועז משולש, מהו מזבח, מ' מחילה, ז' זכות, ב' ברכה, ח' חיים" ע"ש.

ועוד במדרש תנחומא (פרשת תצוה ס"ג): "אמר רבי חייא בר אבא אפילו עיקרו של מזבח לשום כפרתן של ישראל נעשה, מזבח מ' מחילת עונותיהם, ז' זכרון טוב לישראל, ב' ברכה שמברכת את כל המינין, ח' חיים שהיא נותנת חיים" ודוק היטב. [ועיין בחיבורי הנכחי סימן (פ"א אות א') עיין שם].

והאידנא בהאי שתא נחש"ת (ודוק) זכינו למרגינתא טבא, הוא הספר היקר "דרושים ואגדות רבינו החתם סופר מכתב יד", וראיתי שם (דרמ"ו ע"א) שכה כתב רבינו הגדול זצ"ל: "ידוע כי בגדי כהונה היו מכפרים, וכן כל כלי בית המקדש, והיו מכפרים אפילו בלא עבודה, ואפילו תלו בסיכתא, ולפי זה יש כפרה לישראל אפילו אחר החרבן על ידי אלו הכלים, אלא דכתיב ובאו פריצים וחללוהו, כיון שבאו פריצים חללו קדושתו ויצאו לחול, ואם כן אין כאן כפרה" עכ"ל.

וכתב הרב המהדיר הי"ו בהגהות על דברי החתם סופר (אות נ"ד): "מה שכתב החתם סופר שכלי המקדש היו מכפרים - כעת לא מצאתי המקור.

ומה שכתב החתם סופר שהיו מכפרים אפילו בלא עבודה ואפילו תלוי בסיכתא - כהאי גוונא אשכחנא לענין ריצוי ציץ לחד מאן דאמר (יומא שם), על כל פנים חזינן דגם בלא קיום לבישה שמו עליו ומרצה, הכי נמי לענין הכפרה האמורה בבגדי כהונה וכו', ואולי גם אידך מאן דאמר לא יפלוג על זה, ורק לענין ריצוי ציץ פליגי כדיליף ליה מעל מצחו, אבל ביסודן של דברים לא פליגי, וזהו דלא כמו שכתב בשו"ת בית הלוי ח"א (סימן ג') "עיין שם עכ"ל הי"ו.

ונראה לי שמקור דברי החתם סופר ז"ל "שכלי המקדש היו מכפרים", הוא במדרש תנחומא הנ"ל שמזבח הנחשת מכפר על עזות מצח, ונראה שרבינו החתם סופר ז"ל הבין שהוא הדין לשאר כלי המקדש שגם הם מכפרים, דמאי שנא ודוק.

אלא שלפי זה צריך לדעת מדוע רז"ל לא מנו ולא זכרו להדיא גם שאר כלי המקדש שמכפרים, והיו אומרים מנורה מכפרת על עון וכו', ושלחן מכפר על עון וכו', וכמו שאמרו במזבח הנחשת וכו"ל, וכמו שפרטו גם בבגדי כהונה בזבחים (שם) ובערכין (שם) ועיין.

ודע שמדברי רבינו החתם סופר זצ"ל מסייעים דברינו שרצינו לומר שמזבח הנחשת מכפר אפילו שלא בשעת עבודה, שהרי החתם סופר כתב: "ידוע כי בגדי כהונה היו מכפרים, וכן כל כלי בית המקדש, והיו מכפרים אפילו בלא עבודה ואפילו תלו בסיכתא" עכ"ל, וכלי מקדש דומיא דבגדי כהונה, מה בגדי כהונה היו מכפרים "אפילו בלא עבודה ואפילו תלו בסיכתא", הוא הדין נמי לכלי מקדש שהיו מכפרים אף שלא בשעת עבודה ודוק.

והיינו נמי דסיים החתם סופר ז"ל שהיו כלי המקדש צריכים לכפר אף בזמן הזה אחר החרבן שאין עבודה, דעצם מציאות הכלים מכפרים, ובס"ד הנני מביא לו דוגמא לדבר שבמסכת יומא (ע"ב סע"א) אמרו: "אמר רבי חמא בר חנינא מאי דכתיב את בגדי השרד לשרת בקדש, אלמלא בגדי כהונה לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט", ופירש רש"י: "אלמלא בגדי כהונה שעל ידיהן מקריבין הקרבנות ומכפרין על ישראל", אבל מצאתי לחד מן קמאי רבינו אליקים ממגנצא ז"ל בפירושו ליומא שכה כתב: "בגדי שרד, אלמלא בגדי כהונה שנשתיירו, שעדיין הן קיימין ברומי ומכפרין עדיין על ישראל, והיינו בגדי שרד", וכוונתו שהרי בגדי כהונה נמצאים ברומי כדלעיל ביומא שם (נ"ג ב' ונ"א'). והוא ביאור חדש ומפליא, ועיין מה שכתבנו בזה בחיבורי זכות יצחק ח"ב (סימן ג') וצרף לכאן.

ומפורש כדברי רבינו החתם סופר ז"ל, שהרי רבינו אליקים ז"ל כותב דעדיין בגדי כהונה מכפרין עלינו, ואפילו בזמן הזה, ומינה תדוק נמי לכלי המקדש, שהיו צריכים לכפר גם בזמן הזה וכדברי החתם סופר זצ"ל.

איברא שמדברי רבינו אליקים יוצא דלא כחתם סופר ז"ל, שהרי החתם סופר ז"ל אמר שעכשיו אין בגדי כהונה וכלי המקדש מכפרים, ומטעם כיון שבאו פריצים וחללוהו, אבל בדברי רבינו אליקים מבואר שגם עכשיו בגדי כהנה מכפרים עלינו ואילו הם ח"ו לא היה נשאר שריד וכו'.

ונראה לי לומר דתליא במחלוקת הידועה בין רבותינו הרז"ה ז"ל בעל המאור והרמב"ן ז"ל בעבודה זרה (ג"ב ב') גבי באו פריצים וחללוה אם נאמר בכלי שרת, דלרז"ה ז"ל אין פריצי גויים יכולים לחלל כלי שרת ולרמב"ן ז"ל יכולים גויים לחלל קדושת כלי שרת ע"ש.

ויש לומר דרבינו אליקים ז"ל סובר כרז"ה ז"ל שלא אמרינן בגוי באו פריצים וחללוה, ולכן עדיין כלי שרת הנמצאים ברומי מכפרים, מה שאין כן רבינו החתם סופר נקט כרמב"ן ז"ל ולכן כתב כשבאו פריצים נתחללה קדושת בגדי כהונה וכלי מקדש וא"ש.

ולבאורה יש מקום לומר דמחלוקת רש"י ורבינו אליקים ז"ל דלעיל, נמי תליא במחלוקת הרז"ה והרמב"ן גבי באו פריצים וחללוה אם אמרינן בכלי שרת ודוק ועיין בחיבורי זכות יצחק ח"ב (שם) מה שכתבנו עוד בזה ואכמ"ל.

ובגוף הענין אם באו פריצים ויחללוה אמרינן בכלי שרת - עיין לגאון רבי יוסף שאל נתנון ז"ל בספרו יד שאל יו"ד (סימן רע"ו סי"א דנ"ט ע"ד), ובספרו שו"ת שואל ומשיב מהדורה תנינא (ח"ב ס"ס ע"ט), ושו"ת בית יצחק או"ח (סימן כ"ד), וספר ברכת אהרן ברכות (מאמר ג' אות ב'), צפנת פענח על הרמב"ם מהדורה תנינא (ד"ג ע"ג), ולגאון מהרש"ם ז"ל בספרו משפט שלום חו"מ (סימן ר' ס"א אות ב' ד"ה והנה בקצה"ח), ובספרו עין הרועים, ועיין שו"ת רמ"ע (סימן כ"ה), ועיין בזה דבר נחמד בספר המופלא משך חכמה (ס"פ תצוה) ואכמ"ל. [ועכשיו מצאתי בארוכה למאד בשו"ת כוכבי יצחק ח"ב (דקפ"ט ע"ב) ואילך, ותימה שהגאון יעב"ץ ז"ל בהגהותיו לנדרים (ס"ב א') לא ראה דברי רבותינו הראשונים בזה וצ"ע].

עוד דע שראיתי לגאון בעל כלי יקר ז"ל שמות (כ"ה ל"ו) אחר שהביא דרשת רז"ל שציץ מכפר על **עזות פנים** כנ"ל, הוסיף וכתב שלו נראה לומר שציץ מכפר על **זנות** עש"ב, וכן כתב עוד בכלי יקר במדבר (ל"א י"ז) ע"ש.

ויש לי להעיר כי אכן **עזות ועריות** בני חד בקתא נינהו ומישך שייכי אהדדי, עיין מסכת כלה רבתי (פ"ב): "עז פנים, רבי אליעזר אומר ממזר, רבי יהושע אומר בן הנדה, רבי עקיבא אומר ממזר ובן הנדה" ודוק היטב.

ובמסכת תענית (ז' ב'): "אמר רב סלא אמר רב המנונא כל אדם שיש לו "עזות פנים", סוף נכשל ב"עבירה", שנאמר ומצח אשה זונה היה לך, רב נחמן אמר בידוע שנכשל בעבירה, שנאמר היה לך ולא נאמר יהיה לך", **ועזות פנים** היינו ממזרות וכמו שפירש רש"י ז"ל ברכות (ט"ז ב') ושבת (ל' ב') וסוטה (מ"ט א') עיין שם.

גם עיין קידושין (מ"ט ב') עשרה קבין עזות ירדו לעולם תשע נטלה מישן, ופירש רש"י: "עזות, ממזרות: תשעה נטלה מישן, רובן ממזורים כדאמר לקמן (ע"א א') גבי יוחסין מישן מיתה, וביבמות (י"ז א') אמרינן נמי פסולי דהרפניא משום פסולי דמישן" עכ"ל, דוק והבן.

ובן ידוע ומפורסם שסתם **עבירה שבתלמוד היינו זנות ועריות**, וכאשר מבואר אצלינו בס"ד במקומות הרבה דענין **עבירה או דבר עבירה** שנזכר בדברות רז"ל מתפרש בענין **עריות**, כההיא דקידושין (ט"ל ב'): "כגון שבא **דבר עבירה** לידו וניצול ממנו, כי הא דרבי חנינא בר פפי תבעתיה ההיא מטרוניתא (לזנות רש"י) וכו', אמרו ליה שמא **דבר עבירה** בא לידך וניצלת ממנו,

דתנינא כל הבא לידו דבר עבירה וניצול ממנו עושים לו נס' וכו', וביומא (פ"ו ב'): "היכי דמי בעל תשובה, כגון שבא לידו דבר עבירה וניצול הימנה, מחוי רב יהודה באותה אשה" וכו', ועיין רש"י שם, ובתוספות ראש השנה (י"ז סע"א), וזו לשון קדשו של רבינו הגר"א ז"ל בביאורו לספר תיקוני זהר חדש (דל"א ע"ג): "ואמרו העובר עבירה בסתר וכו' ועבירה הוא נקרא בכל התלמוד עריות כמ"ש הרהורי עבירה" ע"ש, ועיין בזה בהגהות מהר"צ חיות סוטה (ג' ב'), ומה שהביא עוד בזה בספר לחם לפי הטף (מערכת ה' סוף כלל י"ג) ע"ש.

ובמדרש במדבר רבה (פי"א ס"א): "הן ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, אם ללצים זה הנואף, הטועה ביין שנקרא לץ וכו', הוא יליץ שהכל מתלוצצים על הנואף שהוא לאלה ולשבועה, ולענוים יתן חן אלו הנזירים שתופשים עונה בעצמן, שנוזרים מן היין ומגדלים פרע כדי לענות עצמן, ולהשמר מן העבירה הקב"ה נותן להם חן".

ולאמור דסתם עבירה היו עריות יובן היטב, והיינו ההיפוך של "הענו" הנשמר מהעבירה (עריות), כנגד הלץ הנואף וכנ"ל.

ויש לנו להוסיף בס"ד ולומר דמיוסף הצדיק נילף לה, דשמר עצמו מן "העריות" ומצא "חן", ואף הוא יוסף "נזיר" היה, שנאמר ולקדקד נזיר אחיו, ויוסף נזיר ממש היה כאומרם במדרש בראשית רבה (פצ"ח ס"כ) ודוק כי קצרתי.

ובס"ד בחיבוריי במקומות הרבה הארכתי בזה שסתם עבירה בדברות חכמינו ז"ל היינו עריות, ובס"ד ביארנו והארנו בזה דברים הרבה, עיין בחיבורי ברית יעקב (סימן כ"ב דף קצ"ז), ובחיבורי זכות יצחק ח"א (סימן ל"ב דף ק"כ), ובחיבורי כנסת יעקב (קונטרס ח' דף קפ"ו), ובחיבורי אור משה (סימן ט"ל דף קס"ו, וסימן ס"ח דף ר"מ), ובחיבורי יחי יוסף (סימן ט"ז אות י'), ובחיבורי וזאת ליהודה ח"א (דף קט"ז), ובחיבורי דרופתקי דאורייתא ח"ב (דף ס"א), ובחיבורי יגדיל תורה ח"א (ס"ס ע"א), ובחיבורי ברכי נפשי ח"ב (סימן ג' דף י"ח), ובחיבורי חוקי רצונך ח"א (מהדו"ת דף כ"ט הערה ל"א, ודף ע"ה), ובחיבורי ישועות חיים (סימן ט' דף מ"א), ובחיבורי הנכחי לקמן (סימן ק"ו, וסימן ק"י), ועוד, עיין שם וצרף לכאן. ונתבאר במקומו בארוכה בס"ד.